

MİLLİ MÜCADELEDE FETVALAR OLAYINA DEĞİŞİK BİR AÇIDAN BAKIŞ

Dr. Günay ÇAĞLAR*

Birinci Dünya savaşı Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getirmişti. Ancak bu durum 10 Ağustos 1920'de galip devletlerin ortak iradesi olan Sevres Antlaşması ile tespit edilecektir.

Savaşın galiplerine göre, Mondros Mütareke'sinin yürürlüğe girdiği gün, ölüm yatağındaki Hasta Adam için karar verilmesi zamanı gelmişti.

Nitekim, İtilaf Devletleri mütarekenin hemen akabinde Türk topraklarında benzeri görülmemiş bir senaryoyu uygulamaya başlatmışlardı.

Bu arada yüzyıllardır Osmanlı'nın bütün nimetlerinden yararlanmış olan azınlıklar da İtilaf kuvvetlerine dayanarak Türk varlığına zararlı faaliyetlere girişmişlerdir.

Bütün bunlar, henüz Türk tarafının önüne konulmamış olan toptan yok etme projesinin gerçekleştirilmesi yolunda atılan ilk adımlardır. Bu haksız uygulamalar karşısında Mustafa Kemal liderliğindeki Türk direnişi, meşru tepkilerini önce Amasya Genelgesi, sonra Erzurum ve Sivas Kongreleri ile göstermeye başlamıştı. Anadolu'daki bu tepkiler, başlangıçta İtilaf Devletleri'nin çok fazla ilgisini çekmemiş, onlar Sevres'de ortaya koyacakları entrikalara devam etmişlerdir.

Milli Mücadele hareketi hızla yayılmış, kısa bir süre sonra Meclis-i Mebusan'ın toplanmasını sağlayan Mustafa Kemal ve arkadaşları, burada 28 Ocak 1920'de Misak-ı Millinin kabul edilmesini başarmışlardır.¹

Milli harekattan ve Misak-ı Milliden rahatsız olan İtilaf kuvvetleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmişlerdir² İşgali müteakip, Kuvay-ı Milliyecilere göz dağı vermek amacıyla, Meclis-i Mebusanı dağıtmışlar, İstanbul'daki ileri gelen milliyetçileri yakalayarak Malta'ya sürmüşlerdir.³

* Atatürk Üniversitesi Fen Edeb. Fak. Tarih Böl. Öğrt. Üyesi.

¹ Gotthard Jaeschke, Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918 –11 Ekim 1922) , Ankara 1970 , s.87.

² Jaeschke , s.94.

³ Aynıyer.

Bunlar arasında Milli Mücadele hareketinin ileri gelenleri, Heyet-i Temsiliye üyesi milletvekilleri de bulunmaktaydı.⁴

İtilaf kuvvetleri, bu faaliyetleri ile farkında olmadan Kuvay-ı Milliyecilerin güçlenmesine yardımcı olmuşlardır. Mustafa Kemal'e yeni bir hükümet, yeni bir ordu kurma yolunu açmışlardır.

Anadolu'da teşekkül eden milli birlik ve azmi baltalamaya çalışan İtilaf Devletleri, Anadolu'ya karşı İstanbul Hükümetinin manevi nüfuzunu kullanmak istemişlerdir. Salih Paşa Hükümeti'ne Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını asi ilan etmesi yolunda baskı yapmışlardır. Diretmelere dayanamayan Paşa, 2 Nisan'da⁵ istifa etmek zorunda kalınca, 5 Nisan'da tekrar Damat Ferit Paşa Anadolu hareketini bastırmak üzere sadrazamlığa getirilmiştir.⁶

Damat Ferit Paşa'nın kurduğu hükümetler döneminde Kuvay-ı Milliye aleyhindeki faaliyetler daha çok şiddetleniyordu.

Damat Ferit Paşa bu sefer de İtilaf kuvvetlerinin desteği ile Anadolu hareketini yok etmek için bir takım girişimlerde bulundu. Bunlar içinde Padişahın emirlerine uymayan Müslümanlara ceza tehdidinde bulunan fetvalar yayınlaması başta gelir. Bu fetvaların en önemlisi 11 Nisan 1920 tarihli olanıdır.⁷ Şeyhülislam Dürrizade esseyid Abdullah Efendi imzalı bu fetvada; "Padişahın haberi ve emri olmaksızın asker toplayanların, askeri iâşe ve teçhiz bahanesi ile vergi alanların,memurin-i ilmiye ve askeriye ve mülkiyeyi hod behod azl ve kendi hempalarını nasb ve merkez-i hilafet ile memalik-i mahsusanın muvasalat ve münakalat ve muhaberatını kat ve taraf-ı devletten sadır olan evamirin icrasını men..."⁸ edenlerin öldürülmelerinin şer' en uygun olduğu ilan ediliyordu.

Aynı gün Damat Ferit Paşa bir genelge yayınlamıştır.⁹ Bununla halkın desteğini sağlamak ve Kuvay-ı Milliye aleyhine kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır.

Padişahın fermanı, Damat Ferit'in genelgesi ve Şeyhülislam Dürrizade Abdullah'ın fetvası ile bir araya getirilerek, İstanbul desteğindeki gazetelerde neşredilmiş, özel kurye ile Anadolu'ya gönderilmiştir.¹⁰

Böylece, Padişah, Şeyhülislam ve Damat Ferit Paşa İstanbul'a karşı hareketi önlemek amacıyla, Kuvay-ı Milliye'yi "bağî"= "asi" ilan etmişti.¹¹

⁴ Ali Fuad Türkgeldi, Görüp İşittiklerim, Ankara 1984, s.259-260.

⁵ Jaeschke, s.97.

⁶ Nimet Arsan, Atatürk'ün Ta'mim, Telgraf ve Beyannameleri, IV (1917-1938) Ankara 1991, s.298-299.

⁷ Bilal N .Şimşir, İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938) II, Nisan-Aralık 1920, Ankara 1975, s.42. ; Jaeschke, s.98.

⁸ İbnülemin Mahmut Kemal İnal ,Son Sadrazamlar IV,1982,s.2054 ;Tevfik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Milli Mücadele II, Ankara 1987 , s.82-83.

⁹ Bıyıklıoğlu, s.84-86; Şimşir,s.42.

¹⁰ Şimşir, s.42.

Dini duyguları istismar edilen insanlar bütün bunlara, başka bir alternatif olmadığı için çaresiz inanıyorlardı.

Söz konusu fetva alınan bütün tedbirlere rağmen , İstanbul Hükümeti ile işbirliği içindeki İngilizlerin Anadolu'da çıkarttıkları ayaklanmaların hedefi dolayısıyla en tehlikeli ve önemlilerinden olan , Bolu ayaklanmasının ortaya çıkışında büyük etken olmuştur.

TBMM'nin açılışına yakın günlerde, söz konusu fetva ve Osmanlı Hükümeti'nin beyannameleri ile aldatılan halk, Anadolu'nun bazı yerlerinde Kuvay-ı Milliye'nin önüne çıkmıştır.

Türk milliyetçileri zor durumdaydılar. İç ve dış işbirlikçiler, topraklarımızda bir iç savaş başlatmak suretiyle, Türklüğü yok etmek istiyorlardı. Artık bir ölüm-kalım durumu söz konusuydu.

Bu gelişmeler üzerine, Mustafa Kemal ve arkadaşları İstanbul fetvasına karşı en önemli tedbirin , yeni fetvalarla alınabileceğine karar verdiler.

Onlar düşman elinde esir olan halifeye zor ve baskı kullanılarak böyle bir fetvanın çıkarıldığı, bu sebeple de söz konusu fetvanın geçersiz olduğu hususundan yola çıkarak, Ankara'da bir fetva yayınlanması, çalışmalarına başladılar

Bursa'da 56. Tümen Komutanı Albay Bekir Sami'nin de karşı fetvalar yayınlamak hususunda Ankara ile aynı görüşte olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Albay Bekir Sami Ankara'ya gönderdiği 13 Nisan 1920 tarihli telgrafta; "Eğer bu gece alelacele Ankara vesaire Başmüftüleri ve ulemayı meşhureyi islamiye tarafından muktezi mukabil fetvalar alınmazsa ahvalin Bursa vilayetinde pek ziyade kesbi vahamet etmesi muhtemeldir"¹² demektedir.

Böylece, 5 Eylül 1919'dan beri tamamen Kuvay-ı Milliye'nin emrine girmiş olan Ankara Müftüsü ve Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mehmet Rifat Efendi (Börekçi) ¹³ başkanlığında yirmi kişilik bir grup tarafından¹⁴ 16 Nisan 1920 'de hazırlanarak Fetva-yı Şerife, 19-22 Nisan 1920 tarihlerinde Milli Mücadele taraftarı gazetelerde yayınlandı.¹⁵

Burada özetle;"Meşru haklarına tecavüz edilen bir memleketi düşmandan temizlemek için, kavgaya girişen Müslümanlar "Baği=asi " olmazlar. Tersine düşmanla yaptıkları savaşlarda ölenler şehit, kalanlar gazi olurlar. Esasen

¹¹ Hüseyin Gere, Bolu İsyanı, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Arşiv No,21/3001-3005,s.7.

¹² Harp Tarihi Vesikalar Dergisi, sayı,35, Vesika No,875.

¹³ Ali Sarıkoyuncu, Milli Mücadelede Din Adamları I, Ankara 1995, s.131-169.

¹⁴ Bayram Sakallı, Ankara ve Çevresinde Milli Hareketler, Ankara 1988, s.102-103.

¹⁵ Kazım Karabekir , İstiklal Harbimiz, İstanbul 1988, s.606.

düşmanların zoru ile ve ayartmasıyla gerçeklere aykırı olarak İstanbul Hükümetince çıkarılmış olan fetvalara uymak da şer'an caiz değildir" deniliyordu.¹⁶

Mustafa Kemal'in isteği üzerine, bu fetva Anadolu'nun değişik yerlerindeki 153 müftü ve din alimi tarafından onaylandı.¹⁷

İstanbul fetvası, Halifelik makamının nüfuzunun kullanılması ile Anadolu'nun bazı yerlerinde Milli Mücadele aleyhinde tehlikeli ayaklanmaların ortaya çıkmasında birinci derecede etken rol oynamıştı.

Ankara Müftüsü Mehmet Rifat Efendi'nin başkanlığında hazırlanan Anadolu fetvasının ise , İstanbul fetvasının milli hareket için oluşturduğu tehlikenin bertaraf edilmesinde büyük rolü olmuştur. Ankara ulemasının hazırladığı fetva, Anadolu'daki birliğin pekiştirilmesinde büyük rol oynamıştır.

İngilizlerin baskı ve yardımları ile milli hareketi yok etmek için var gücü ile çalışan Damat Ferit Paşa Hükümeti ise, İstanbul fetvasına karşı çıkarılan Anadolu fetvası üzerine, amacına tam olarak kavuşamamış olmaktan dolayı, son derece rahatsız olmuştur. Anadolu fetvasının, İstanbul fetvasının hükümlerini geçersiz kıldığı gerçeği, İstanbul Hükümetini Anadolu hareketini destekleyenlere karşı daha da sert bir tutum içine sokmuştur.¹⁸ Bundan dolayıdır ki, Anadolu hareketini bastırmak üzere aldığı yeni tedbirlerin yanısıra, Ankara Müftüsü Rifat Efendi başkanlığında Ankara uleması tarafından hazırlanan fetvaya imza koyan ulemaya karşı da bir yıldırma ve caydırma faaliyetine girmiştir. Bu girişimlerde hilafet ve saltanat makamı ile hükümetin nüfuz ve otoritesinin sarsılmış olmasının da etkisi bulunmaktadır.

Şeyhülislamın fetvasına karşı çıkarılan Anadolu fetvasını onaylamakla, İstanbul'u tanımadıklarını gösteren ulemaya ders vererek otoritesini sağlamaya çalışan İstanbul Hükümetinin bu girişimleri, Kuvay-ı Milliyeyi destekleyen ulemayı bazı sıkıntılarla karşı karşıya bırakmıştır. Söz konusu ulemanın bir kısmı İstanbul Hükümetince tahkikata tabi tutulmuştur. Bunun sonucunda da din adamlarının bazılarının görevlerinden el çektilmiştir.

Anadolu fetvasını onayladıklarından dolayı soruşturma geçiren yurtsever din adamlarından biri de Bursa Müftüsü Hacı Ahmet Hamdi Efendi' dir.¹⁹ Bursa'da 26 kişiyle birlikte Anadolu Fetvasını onaylayan Bursa Müftüsü Hacı Ahmet Hamdi Efendi'nin İstanbul Hükümetince teftişine Mülkiye Müfettişi Nedim Bey

¹⁶ Karabekir,s.608-609.; Derdli, 31 Mayıs 1336, No:10, s.1; Yunus Nadi, Kurtuluş Savaşı Anıları, İstanbul 1978 , s.328-331.

¹⁷ Hakimiyet-i Milliye, 5 Mayıs 1336, No:27; Karabekir, s.605.

¹⁸ Şimşir, s.43-44 ; Günay Çağlar, Kuvay-ı İnzibatiye, Atatürk Yolu, IV/ 15 (Mayıs 1995) , s. 344.

¹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.İ.UM.,11-7/9-6.

gönderilir Müfettiş 29 Temmuz 1920 de Dahiliye Nezaretine gönderdiği tezkirede sadeleştirilmiş şekilde şöyle demektedir²⁰:

“Kuvay-ı Milliye adı altında Anadolu’da bir çok facia ve cinayetler yapan asilere katılıp ,asilerin fetvay-ı şerife (İstanbul fetvası) hükümlerini kabul etmeyen sahte fetvalarını, mahalli ulemadan bazılarını teşvik ve zorla tasdik ettirdiği ve bu hareketine bir meşruluk kazandırmak amacıyla her tarafta memuriyet sıfatı ile uygun olmayacak propagandalar yaptığı yapılan tahkikat ve tedkikat sonucunda kesinleşen Hüdavendigâr Vilayeti Müftüsü Hacı Ahmet Efendi’nin adı geçen vilayette memuriyetine devamı katiyen caiz olamayacağından , hemen azli hususu ile beraber , asilerin muharrikleri arasında bulunan söz konusu Müftü hakkında ayrıca kanuni takibatta bulunulması da emsaline etkili bir ibret teşkil edeceğinden gerekli görülenlerin yapılması hususunda lazım gelenlere emir ve irade buyurulması önemle arz olunur.”

Görüldüğü gibi Kuvay-ı Milliye’yi eli kanlı asiler olarak gören ve göstermek isteyen İstanbul Hükümeti, vatansever Bursa Müftüsünü, Kuvay-ı Milliye’nin yanında yer aldığı, Anadolu Fetvasını, yerel ulemadan bazılarını zorla onaylattığı²¹ ,milli kuvvetler lehinde propaganda yaptığı gerekçesiyle teftiş tabi

²⁰ BOA, DH.İ .UM., 11-7/9-6.Bkz.Ek I.

²¹ Söz konusu fetvada imzası bulunan Bursalı din adamlarının adları ve kimlikleri şöyledir:

- 1-Bursa Müftüsü Ahmet Hamdi
- 2-İnegöl Müftüsü Fehmi
- 3-Yenişehir Müftüsü Hüseyin Hüsnü
- 4-Gemlik Müftüsü Ahmet Vasfi
- 5-Kirmasti (Mustafa kemal paşa) Müftüsü Osman
- 6-Orhaneli Müftüsü Yusuf Ziya
- 7- Mudanya Müftüsü Mehmet Niyazi
- 8-Bursa Milletvekili ve Karacabey eski Müftüsü
- 9-Bursa Milletvekili , ulemadan Şeyh Abdülhahat Servet (Akdağ)
- 10-Bursa ulemasından, Müderrisler Başkanı Hacı Yusuf
- 11-Bursa eski müftüsü ve Çelebi Sultan Medresesi müderrisi Ömer Kamil
- 12-İkinci Murat Medresesi Müderrisi Hacı Sadık
- 13-Ulucami Mahallesi Şeyhi Hacı Ahmet
- 14-Hüseyin Çelebi Medresesi Müderrisi Mehmet Kamil
- 15-Cendik Medresesi Müderrisi Mehmet Emin
- 16-Giridi Ahmet Paşa Medresesi Müderrisi Abdülkadir
- 17-Bayezit Paşa Medresesi Müderrisi Abdülkadir
- 18-Vaaziye Medresesi müderrisi Hafız Faik
- 19-Mehmet Vani Medresesi müderrisi Mehmet Sabit
- 20-İvaz Paşa Medresesi müderrisi Sadık
- 21-Müderrislerden ve medrese öğretmenlerinden Mustafa Rif’at
- 22-Kurşunluzade Medresesi müderrisi Ali Rıza
- 23-Darül-Hilafeti’l-Aliyye Medresesi Bursa şubesi Müdürü Abdullah
- 24-Fazıl Abdurrahman Medresesi müderrisi Yusuf Ken’an
- 25-Mekteb-i Sultani (günümüzdeki erkek lisesi) din bilimleri öğretmeni Celalettin
- 26-Bursa Müftüsü Müsevvidi Ahmet İzzet

tutmuştur. Söz konusu teftişten sorumlu müfettiş Nedim Bey, Bursa Müftüsü hakkında yaptığı soruşturmada, Hacı Ahmet Hamdi Efendi'ye isnad edilenlerin doğruluğunu tasdik ederek, bundan böyle onun Hüdavendigâr Vilayetinde memuriyetine devamının uygun olmadığından, hemen azledilmesini istemiştir. Mülkiye Müfettişi, ayrıca, Müftü Efendi hakkında Kuvay-ı Milliyyeye örnek olsun diye kanuni takibatta bulunulmasını da istemiştir.

Öyle anlaşılıyor ki, Müfettiş İstanbul Hükümetinin Anadolu politikası doğrultusunda, TBMM Hükümetine ve onu destekleyenlere, bu vesileyle bir gözdağı verilmesini istiyordu.

Söz konusu Mülkiye Müfettişinin raporu üzerine, Ahmed Hamdi Efendi Bursa Müftülüğünden alınarak, müftülük için seçim yapılması gereği 28 Temmuz 1920 tarih ve 112 adetli bir yazı ile Hüdavendigâr Vilayetine bildirilmiştir.²²

Bursa Müftüsü hakkındaki işlemlerin bunlarla sınırlı kalmadığını, onun ayrıca İkinci Divan-ı Harb-i Örfice de tahkikata tabi tutulduğunu görmekteyiz. Nitekim, Sıkıyönetimin, Müdde-i Umumiye Müdüriyetine gönderdiği 8 Şubat 1921 tarihli bir yazı ile Hacı Ahmet Hamdi Efendi hakkındaki delilleri toplamak amacıyla, Müfettiş tarafından düzenlenen soruşturma evrakının dairelerine gönderilmesini istemiştir.²³

Kuşkusuz Anadolu'da Halife'ye bağlı ve Milli Mücadele aleyhtarı din adamları da bulunmakta idi. Hatta, Anadolu fetvasında imzası bulunanlardan bazıları da sonradan karşı saf da yer alacaklardır. Karesi Sancağı Merkez Kadısı bu din adamlarına bir örnektir. Karasi Sancağı Merkez Kadısı Şükrü Efendi ile arkadaşları da 16 Nisan 1920 tarihli Anadolu Fetvasını imzalayan 153 kişinin arasındadırlar. Söz konusu Kadı Efendiye sırf bundan dolayı, tıpkı Bursa Müftüsü Ahmet Hamdi Efendi'ye yapıldığı gibi, İstanbul Hükümeti'nin Mülkiye Müfettişliğince işten el çekirilmişdir.²⁴

Karesi Kadısı Şükrü Efendi ve arkadaşları Mutasarrıflığa verdikleri bir dilekçe ile, Anadolu fetvasını zor karşısında imza ettiklerini, bu münasebetle affedilmelerini ve Kadı Efendi'nin vazifesine devam etmesine izin verilmesini istemişlerdir.²⁵

Bu dilekçenin ekinde Anadolu fetvasını baskı altında imzaladıklarını belgelendirmek amacıyla, Mustafa Kemal Paşa'nın Heyet-i Temsiliye adına yayınlamış olduğu 14 Nisan 1920 tarihli bir bildiriye verirler.²⁶

27-Hamzabey Medresesi Müderrisi Abdurrahman Zühtü.

Bak Yılmaz Akkılıç, Kurtuluş Savaşında Bursa, Bursa, 1997, s.196-197.

²² BOA, DH.İ. UM., 11-7/9-6. Bkz. Ek. II.

²³ BOA, DH.İ. UM., 11-7/9-6. Bkz. Ek. III.

²⁴ BOA, DH. İ.UM., 19-14/ 1-18.

²⁵ BOA, DH. İ. UM., 19-14/1-18 .Bkz. IV a , IV b.

²⁶ BOA, DH. İ. UM., 19-14/1-18.

Ölüm-kalım savaşının sürdürüldüğü o günlerde , Mustafa Kemal tarafından yapılan duyuruda şöyle denilmekteydi:²⁷ “Makam’-ı hilafet ve saltanat her türlü kavâid-i adil ve hakka muhalif olarak itilaf hükümâtı tarafından işgal ve milletimiz hakkında hiçbir tarihin kaydetmediği tahkikat ve tecavüzata cür’et edilmesi üzerine tekmil Anadolu ve Rumeli’de bir vahdet-i vicdan ile feveran eden hukuk-u hilafet ve milleti tahlis gayesini istihsal eden azm-i milliyi ihlal edip düşmanlarımızın en evvel tevliid etmek istedikleri çare-i nifak dahil iken işte sırf bu maksad-ı hainanenin tatbikat cümlesinden olmak üzere gerek İstanbul’da düşmanlarımızın amalini tatmin için teşekkül eylemeleri Ferit Paşa hükümetini ve gerekse bizzat Anzavur’u teşvik etmişler, bunun neticesi olarak Gönen-Biga havalisinde ikay-ı faside teşebbüs etmişlerdir. Aydın cephesinde Yunanlıların taarruzları püskürtülerek bu cephe vaziyeti emin bir şekle girdiği ve Kilikya havalisindeki işgal kuvvetleri Urfa’yı tahliye ettikleri ve Mersin,Tarsus Adana Haçin Bilmedik mevakideki işgal kuvvetlerinin de kamilen muhasara edildikleri bir zamanda Anzavur’un Gönen havalisindeki teşebbüsleri doğrudan doğruya Yunanlıların menfaatine hizmet ve menafi-i ahaliye-i milliyeye sarih ve faal bir hiyanettir. Bu teşebbüs-i caniyane düşmanlarımıza istihdaf eyledikleri gayeyi teminden pek uzak olarak hiçbir kuvvetle tezelzüle uğramayacak derecede kavi olan azm-i milli karşısında pek yakında imha ve caniler müstahak oldukları ceza-yı adle giriftar edileceklerdir. Binaberin Meclis-i fevkalade-i milli azasından Ankara’da içtima eymiş olan murahaslarımız ve meb’uslarımızın da rey ve kararı inzıam edilmek üzere 61. Fırka Kumandanı Miralay Kazım Bey’e Karesi lıvası ve 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey’e de Hüdavendigâr vilayetinde teknil Kuvay-ı Milliye ve askeriye ve milliyeyi deruhde ederek dahil-i memlekette düşmanlarımızın ihdas eylemek istedikleri tefrikaya mani olmak için her yerde teşebbüs edilmesi vahdet ve istiklal-i milliyi ihlale teşebbüs edecek veya idame-i vahdet ve ibraz-ı mesai etmeyecek veya edemeyecek olan bilumum memurin-i mülkiye ve askeriye hakkında cürmün derecesine göre azil, hapis ve idam gibi her nevi cezaları tatbik için selahiyet-i fevkalade verilmiştir. İstiklâl-i milli uğrındaki mücâhede-i kat’iyemizde her zaman olduğu gibi bundan sonra da tevfiât-ı sübhaniyyeye mazhariyetimizden eminiz. Cenâb-ı hak bizimle beraberdir.

Heyet-i Temsiliye Namına: Mustafa Kemal 14/4/1336”

Zihinlerin oldukça karışık olduğu o günlerde , Karesi Mutasarrıfı, Dahiliye Nezareti’ne gönderdiği 2 Ekim 1920 tarihli yazıda gerek mülkiye müfettişlerince işten el çektirilmiş olan Şükrü Efendi’nin ve gerekse arkadaşlarının Anadolu fetvasını zor altında imzaladıklarının, Mustafa Kemal Paşa’nın 14 Nisan 1920 tarihli duyurusundan ve bazı tahkikat ifadelerinden anlaşıldığını bildirecek, onların affedilmelerini istemiştir.²⁸

²⁷ BOA, DH. İ. UM. 19-14/1-18. Bkz. Ek V. Karabekir, s. 596.

²⁸ BOA, DH. İ. UM. 19-14/1-18. Bkz. Ek IV b, IV c.

Ahmet Anzavur rüzgarının henüz dinmediği bir sırada ,Karesi Mutasarrıfının bu yazıdan onun da İstanbul Hükümeti'nin yanında olduğu görülmektedir.

Anadolu, İstanbul fetvası'nın olumsuzluğunu tamamen silememiş ise de , Şeyhülislam fetvasının yol açtığı problemlerin çözülmesinde oldukça etkili olmuştur. Kardeşin kardeşi kırma aşamasında olduğu bir zamanda , ancak Mustafa Kemal ile arkadaşlarının takip ettikleri stratejilerin başarıya ulaşmasıyla , milli birlik ve beraberlik sağlanabilmiştir. Yoksa , milli bilincin uyandırılıp, milli birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi çok güç bir olaydı. Bu birliği kurmadan da , Milli Mücadelenin başarılmaması imkansızdı.

Belgelerden de anlaşıldığı üzere, Ahmet Efendi'nin kendi inisiyatifini kullanarak , o günlerin taşıdığı kutsal havaya Anadolu tarafında katılması son derece önemlidir. Böylece aydın bir din adamı olduğunu ortaya koymuş ve Milli Mücadelenin bulutları arasında parlayan bir yıldız olduğunu göstermiştir.

دولت اقم حقوقی؛
 قوای عمومی آنکه ان طوره بر حومه مضیع و حیایان ارتقا باید به باغی که حرات شفا و نظارت اجبت -
 عدلیتی بصورت اشتراک و قوای غیره قوای شریف اصنام منبری ناقه بعضی خوارق عمای میگردن
 قسری تشویم و اضداد اید تقدیمه ایلیک و باعید حوائج بشکلی مشروعت و بروردن ایجه هر طرفه صفت ناموتید
 شاسیاد بر وجه پروچی نذر بایدنی اجرا این تصفیات و ترفیقات تجرین و تشریح و ارامه ضاوندان -
 ولایتی مقینی حاجی اگر اقتضای ولایت مذکور ده دلام ماموریتی قطعاً جائز اوم صفت حوالی است
 هر روز خصوصاً مقام حقیقی استیفاء به بدلی ای بار عمای و باغی که مشوره و تفریحی میباشند
 برادران و معنی اقوی صفت آریج تصفیات قانونی ده بیولوسی ده امتداد بر حوت مؤثره تشکیل یافته
 انقادی و متفکری صرف لازم صده امر و ااره بیولوسی لای احمدی حومه و ابداق ارتقا اوان اروز نام
 صفت نظارت.

مصدق
بدون تاریخ

۱۳۲۶
۲۹

منت صبه ایضا
۲۹

EK: I

کتابی قلمی

عدد
کتاب

دخیره نصاب زکات حیات سعادت

دو کتبی
نوم
حضرتی

دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است
دو کتبی و یک کتبی که در کتابخانه طبع شده است

ص

EK:II a

اوراس
C294C

اصحاح ابن ذوات	ناظر دكهن جمال بك اصریح فداؤرلا۔ ریزنی قلمگه	سودی	تیبھی	اوابات نوسوس	
علامه آل			لورن	۹۰	
			نوسود نارنجی	تیبھی نارنجی	نودیع نارنجی
			۶۱	۷	۹۰

بمقام کوشش یہاں عرض ہے
 انا طویل کی قوی باغیہ تک حرکات تھوڑا قطعاً نہ اشتراک و ابوجا خدیج
 فتاویٰ تیسرا مقام مندرجہ نافضہ بعلہ ساختہ فتاویٰ علیٰ اصول و رسم تیسرا
 و افعال و نصیرہ البیہ اور ایسے تحقیقہ در فقہانہ تیسرا مرتبہ جوہر ذریعہ
 محکمہ عظیم برائے کتب و رسم ماوراء کوندر سے اور تیسرا مقدمہ فقہی و فرائضی اور تیسرا
 نصیرہ فقہی علمائے شیعہ اور تیسرا فقہانہ و لاکہ جیدہ و عمدہ و شمار اور تیسرا
 فتاویٰ کتبہ جفتہ افانہ تیسرا فقہانہ ایضا جہاں کہ بہ ذیل ایسے و فقہانہ
 ایک تیسرا کتابہ اور تیسرا زادی و لاکہ فقہانہ تاریخ و عمدہ و شمار اور تیسرا
 فاضلہ اور تیسرا فقہانہ جفتہ و لاکہ فقہانہ جہاں کہ بہ از تیسرا ایسے فقہانہ جہاں کہ بہ

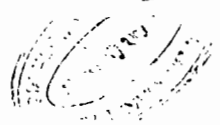
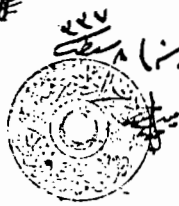
جہاں کہ بہ

جہاں کہ بہ

EK:II b

در کمیسیون تأسیسات علمی

قوه علمیه به امتحان ابدی ادعای نه ملولای مظلوم علیه اولاد خود نگار
قتی حاجی احمد حقه دلاست مذکور به کوندر به کلمه نقلی اجرا
یمنه بولند نبی و اهلیم نظارت جلیل سنده عربی نظارت جلیل
الکلی ۱۹۹۹ تاریخ تدوین ده حجت ایدیه اوران تحقیق نام جلیل دانه زده تودیک
در دلاوی فقط سبب از هم اولفند اولولام ایجابند اجرا سولگی بانبیه استونندگی تقسیم اولولام
آمانی دانه عربی تعلق

۱۸۸
در کمیسیون
تأسیسات علمی
امور و دیوان در ریستاد کتبا
۱۳۲۷

EK: III a

Handwritten signature and date: 2011.01.11

Handwritten text: 2011.01.11
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Handwritten signature and date: 2011.01.11

Handwritten signature and date: 2011.01.11

Main body of handwritten text, likely a letter or report, written in Kazakh script.

Handwritten text: ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

اولی فرارنده بدین وجه در پیشگاه عالی آنکند که روز خوفاً و سستی در حاد امراض خانوادگی
 احکام شریعی نافذ شوند و ضمناً ضمناً به رعایت شریعت عملاً خود را کمتره هر کس بخدا میسر کند
 بیست واحد آفت آغاز بدین حد و میزان فقط در این سه ماه تقیفات مستقیم استغفار و توبه
 محدود نکند ارضایت میزاید که در حد این عقاب تقیفات نهایه ایضاً عقاب مستغفار استغفار
 هر چه در این امر ایجاب اولی تقیفات آنگه تا بی تقیفات و کسوف احزاب اضراید که بر حسب این تقیفات
 مدینه و قایت اولی تقیفات از عدم کسوف آنگه تا بی تقیفات و کسوف احزاب اضراید که بر حسب این تقیفات
 مدینه و قایت اولی تقیفات از عدم کسوف آنگه تا بی تقیفات و کسوف احزاب اضراید که بر حسب این تقیفات

محمد حسن
 تمام شده

در پیشگاه عالی آنکند که روز خوفاً و سستی در حاد امراض خانوادگی
 احکام شریعی نافذ شوند و ضمناً ضمناً به رعایت شریعت عملاً خود را کمتره هر کس بخدا میسر کند
 بیست واحد آفت آغاز بدین حد و میزان فقط در این سه ماه تقیفات مستقیم استغفار و توبه
 محدود نکند ارضایت میزاید که در حد این عقاب تقیفات نهایه ایضاً عقاب مستغفار استغفار
 هر چه در این امر ایجاب اولی تقیفات آنگه تا بی تقیفات و کسوف احزاب اضراید که بر حسب این تقیفات
 مدینه و قایت اولی تقیفات از عدم کسوف آنگه تا بی تقیفات و کسوف احزاب اضراید که بر حسب این تقیفات

فتح و عدل در این جهان است
 منه اصرار و شک خفته با دست تمام بد گرفته گزیده شده
 یاد آورده که در این اداره عمده بود و در این کار و در این کار
 اولی تقیفات از عدم کسوف آنگه تا بی تقیفات و کسوف احزاب اضراید که بر حسب این تقیفات

اداره عمده در این جهان است

EK: III c

التاريخ

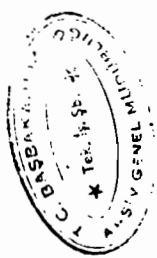
الاصحاح الثاني

بسم الله الرحمن الرحيم

وصفای هوش

ما را هم حای حفظ هوش آری بر دین و روح افروزه برب و بزم و لطف نعم ایبه قوت و دفع ارضای سبند کجای جگه نقص
 فرقی تو سر به زخم آینه ای که الی غیرشبه آیه که استایل و فی انکاف اختیار بر نه مستطاب اذیب غیر اضای و لایحه عجاب
 ایراد های لغوی زبانه ایوم مؤید و بینه - و ایهم از کی بسا سده اهل هر قدر و شوکی او بمانیل اختیار بود و در نظر
 محبت ایهم ضای بر بر ای دلین و ذنای مقلدنا نفع نتم بیات و صورت و طایفه منبایه بر بون درج اودن و کالضام املاه
 خاضع دلین محمد مسد و بینه خیر اضای و ستر کفا و در تاج و ارضای صدر سبند هر بار دبه و ددنه حادله و ضعیف مظهرینه
 اخاذر مقلد و بهی اولای داعی اهدن بر کزل سوسه و اخرم از دها تا زبو ولده موزر به و مقلد و تا بیز ایهم هر حای
 حفظ هوش و نواه نفسی نظر بر بون و بفراره در در و روح بر هر هوش و و بیخته حیا نفسی دفع دله خیر مقلد آری بر
 تا - و سر هم ایهم

صدک
 ایهم
 نوربخش
 محمد
 صدقانی
 ایهم
 صدقانی
 فیس
 صدقانی
 فیس

EK: IV ■

جمهوری اسلامی ایران

حکومت ملی

شماره
۱۸۰۹
۱۳۸۵
۹۹۱

راهنمای رهنمای

در خصوص اقدامات
 قریباً تمامی مراکز فاضلی شری افندی بر رفقای عرضه به بعضی نفع عامه و اخلاقی حامی در پیوسته
 عرضی که لغتاً تقدیم نموده اند. انچه در اینجا پیوسته فتوایی اعضا اینکند طویل قاضی که در گذشته
 سلباً منتقد ایند از کبریا که از بزرگ موی که در آن دیگر مدرس اینکند بزرگ جرد و نیز با
 مدعیان الله مروری فتوایی اعضا اینکند مرفوعاً بیان نامه مانده و بعضی افراد به تحقیقات
 اخلاقی که نزد مجلس لغتاً بینا هیئتند. قیاساً بجز اینی تقدیر در عفو و رحمت شاهانه
 عرضه تیرید و دولت بجز اینی مانده. او در نامه عرضه به راهکار کرد.
 ۱۸۰۹ محرم ۱۳۸۵ در تهران
 زنده میمانی
 محمود

۹۹۰
 درودی ۱۴
 ۱۰۹

EK: IV b

